

GRADA

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 57
Godina XXIX
Maj, 2024.
[str. 149-156]

© Monos 2024

Dvije bilješke iz arhiva Franjevačkog samostana u Tolisi o starim topovima iz Gračanice

Marko Matolić

Arhiv Franjevačkog samostana Tolisa posjeduje dva dokumenta koji govore o sudbini dvaju topova koje je austrougarska okupaciona vlast zatekla u Gračanici. Autor prvog dokumenta je fra Martin Nedić (1810-1895), koji je bilješku o gračaničkim topovima ostavio u svojoj obimnoj rukopisnoj svaštari nazvanoj Prolokol. Druga bilješka potiče od fra Pave Kneževića (1843-1896), koji je bio na službi župnika u Špionici od 1876. do 1885. godine. Njegov zapis kompilirao je 1935. godine špijonjački župnik fra Petar Ević (1890-1985) u tekstu pod nazivom Kratke povjesne crtice o župi Špionici. Kako iz ovih zapisa i pomoćne literature doznajemo, nakon što je austrougarska vojska zauzela Gračanicu, u njoj je zatekla dva topa koja su obećana župniku u Špionici kako bi od njih izlio zvona. Fra Pavo Knežević opisuje svoje pokušaje i konačni uspjeh u nabavci topova koje je potom fra Martin Nedić poslao u Pečuh i tamo su od njih izlivena tri zvona za Špionicu: veliko, težine 278 kilograma, koje je bilo posvećeno sv. Josipu, zaštitniku župe; srednje, posvećeno Blaženoj Djevici Mariji, težine 170 kilograma i malo, težine 83 kilograma, posvećeno svetim apostolima Petru i Pavlu. Od preostalog materijala saliveno je i jedno malo zvono za župu u Semeljcima koje je bilo teško 58 kilograma. U vrijeme Prvog svjetskog rata, 1916. godine, veliko i malo zvono oduzeti su iz špijonjačke župe kako bi od njih bili izliveni – topovi. Ključne riječi: Gračanica, topovi, katolička župa Špionica, zvona, austrougarska okupacija, fra Martin Nedić, fra Pavo Knežević.

U arhivu Franjevačkog samostana u Tolisi nalaze se dva dokumenta koji govore o sudbini dvaju topova koje je austrougarska okupaciona vlast zatekla u Gračanici. Iako su podaci o porijeklu ovih topova oskudni i sporadični, ono što iz njih možemo zaključiti je da su već u vrijeme okupacije bili zastarjeli, pa je sva prilika da su na gračaničkom trgu, gdje ih je 1878. godine zatekao i austrougarski vojnik Davo-

GRADA

rin Muršec Živkov, zaostali iz tvrđave koja u to vrijeme već odavno nije postojala.¹

Iz jednog izvješća nastalog oko 1725. godine saznajemo da topove u to vrijeme nema ni Soko, u usporedbi s kojim se Gračanica spominje kao mala tvrđava.² Pišući o sukobu između gradačačkog kapetana i nekog gračaničkog age, od kojih je svaki imao po 400-500 ljudi, a koji se odigrao 1807. godine, francuski putopisac Chaumette des Fossés navodi kako je gradačački kapetan odnio pobjedu zato što je imao dva topa "četvrtaša".³ Oko 1833. godine Gračanica više nije imala utvrdu, ali se u njoj spominje postojanje "dva šahi topa, 1 mali šahi top i 1 štuc-puška".⁴

Izraz "šahi-top" doslovno znači "carski top", a radilo se o topovima koji su u Osmanskom carstvu u uporabu ušli u XVI. stoljeću.⁵ Ukoliko su ovi topovi iz Gračanice bili iste proizvodnje kao još jedan zarobljeni top, a od kojeg su bila izlivena zvana u Tuzli, onda su i oni bili proizvedeni oko 1766. godine od nekakvog otomanskog topolivca imenom Kari.⁶ U svakom slučaju, gračanički topovi bili su od željeza, zajedno su težili 568 kilograma, što

ih ipak svrstava u manje topove, i bili su postavljeni na drvenim postoljima.⁷

Austrougarska vojska prvi puta je ušla u Gračanicu 4. kolovoza 1878. godine i tom prilikom je došlo do manjih uličnih borbi koje su okončane isti dan.⁸ Oružje koje je tad zaplijenjeno uništavano je sutradan, 5. kolovoza, ali su "dva topa ostala cijela, ali onesposobljena".⁹ Austrougarskim trupama trebalo je više od mjesec dana da ponovno i konačno zauzmu Gračanicu, što im je pošlo za rukom 16. rujna 1878. godine.¹⁰

Kako se odmah po okupaciji Bosne i Hercegovine pojavila praksa da se stari topovi prelijevaju u zvana za katoličke župe, tako je oko na gračaničke topove bacio tadašnji župnik u Špionici fra Pavo Knežević.¹¹ Njemu su topove četiri godine obećavali kotarski predstojnici i zapovjednici vojne postaje austrougarskog garnizona u Gračanici i konačno ih je dobio 3. rujna 1882. godine.¹² Župnik Knežević ih je dva dana kasnije otpremio u Đakovo gdje se nalazio zvonolovac Gerhard Maibaum koji je već izlio nekoliko zvana za bosanske župe, uključujući i ona zvana za Tuzlu.¹³ Na Kne-

¹ Davorin Muršec Živkov, "Nesretni dani generala Szaparyja u Bosni", *Gračanički glasnik*, godina XXIII, broj 46, novembar 2018., str. 74; Edin Šaković, "Nekoliko podataka o tvrđavi u Gračanici iz XVIII. stoljeća", *Gračanički glasnik*, godina XVIII, broj 35, maj 2013., str. 46.

² E. Šaković, "Nekoliko podataka", str. 39.

³ Milenko S. Filipović, "Šomet de Fose i njegovo delo o Bosni", *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Etnologija*, Nova serija, sveska XXVI, Sarajevo 1971., str. 204.

⁴ Hamdija Kreševljaković, "Prilozi povijesti bosanskih gradova pod turskom upravom", *Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom*, godina II/1951, Sarajevo 1952, str. 168.

⁵ H. Kreševljaković, "Prilozi povijesti bosanskih gradova", str. 131-132.

⁶ Arhiv Franjevačkog samostana Tolisa (dalje: AFST), Martin Nedić, *Protokol*, rukopis, str. 44.

⁷ D. Muršec Živkov, "Nesretni dani", str. 74; AFST, M. Nedić, *Protokol*, str. 44.

⁸ Edin Šaković, "Boj kod Gračanice (u povodu 130-te obljetnice)", *Gračanički glasnik*, godina XIII, broj 26, novembar 2008., str. 73-74.

⁹ D. Muršec Živkov, "Nesretni dani", str. 74.

¹⁰ E. Šaković, "Boj kod Gračanice", str. 79.

¹¹ AFST, M. Nedić, *Protokol*, str. 43.

¹² AFST, Pavo Knežević, *Kratke povjesne crtice o župi Špionici*, rukopis, str. 7.

¹³ AFST, P. Knežević, *Kratke povjesne crtice*, str. 7; M. Nedić, *Protokol*, str. 43.

ževicevu nesreću, zvonolovac u Đakovu je u međuvremenu umro, pa je fra Martin Nedić proslijedio zvona u Pečuh, u ljevanicu majstora Ivana Rupprechta.¹⁴ Ovaj je od tih topova salio tri zvona za župu u Špionici: veliko, težine 278 kilograma, koje je bilo posvećeno sv. Josipu, zaštitniku župe; srednje, posvećeno Blaženoj Djevici Mariji, težine 170 kilograma i malo, težine 83 kilograma, posvećeno svetim apostolima Petru i Pavlu. Od preostalog materijala saliveno je i jedno malo zvono za župu u Semeljcima koje je bilo teško 58 kilograma.¹⁵ Izrada i prijevoz zvona koštali su 551 forintu i 9 krajcara.¹⁶ Zvona je 15. ožujka 1883. godine blagoslovio đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer.¹⁷ Igrom sudbine, dva zvona – veliko i malo – su 1916. godine, u jeku Prvog svjetskog rata, ponovno prelivena u topove.¹⁸

Zapis fra Martina Nedića

Zapis fra Martina Nedića o gračaničkim topovima nalazi se u rukopisnoj bilježnici naslovljenoj *Ovaj Protokol nabavi O.M.P. Fr. Martin Nedić Deržavnik Bosne Sreberne u kom se biliže Prihod i Izdatak Učilištah Samostana Sudinskog i drugih na istog spadajućih. God. Gosp. 1854.* Zbog ovakvog naslova nespornog za citiranje ovaj doista vrijedni rukopis izazvao je dosta nesporezuma, zablude i zavodjenja na stranputice u historiografiji Bosanske Posavine.¹⁹ Rukopis u stvari predstavlja knjigu prihoda i rashoda za djelatnosti kojima se Nedić svojevremeno bavio, prvenstveno o financiranju katoličkih pučkih škola u Bosni i izgradnji crkve i samostana u Tolisi, ali uz

računovodstvene zabilješke sadrži i mnoštvo komentara ili uvodnih objašnjenja za razne povijesne događaje.

Primjerice, kada je o lijevanju zvona za župu Špionica riječ, a za čiju je izradu bio zadužen, Nedić, prije nego donese podatke o troškovima, donosi svoje kratko viđenje austrougarske okupacije sjeverne Bosne, podatke o dotad već izlivenim zvonima i proceduru dobijanja gračaničkih topova za izradu zvona.

Vezano za prelijevanje gračaničkih topova u zvona, evo njegove bilješke u cijelosti:

[...]

(→43) *Od Turski topovā za Tuzlu zvono veće funti 416 = ok[a] 163½*

Manje zvono---- [funti] 302 = [oka] 121.

Pošto su salivena nije mi poznato, tu bo je naručbinu obavio biskupov Tajnik Josip Vallinger.

[...]

(→44) *Malo pria upisa, da su dva zvona za župu fratarsku u Tuzli od topa turskog salivena težina isti zvonā jest okā 284 ½. Kad je g. 1878. dne 29. Srpnja sa šest stranā [Austrija] provalila u Bosnu, onda je pod upravom generala Ugrina Szaparia jedan odiel sa dva topa prešao Savu na Šamcu pa je isti odiel vojske brez svakog odpora od strane turaka zauzeo Šamac i Gradačac i u istim mjestim bila je posada austrijske vojske stavljena, a Szapari je s vojskom priko Gračanice prišav došo u Tuzlu. U isto doba stigne uz Sarajeva u Tuzlu buntovnik Hagji Mufti Efendi iz Plevlja i sve turke u Tuzli i obližnjoj okolici na ustanak pobuni.*

¹⁴ AFST, M. Nedić, *Protokol*, str. 45; P. Knežević, *Kratke povjesne crtice*, str. 8.

¹⁵ AFST, P. Knežević, *Kratke povjesne crtice*, str. 8.

¹⁶ AFST, M. Nedić, *Protokol*, str. 45.

¹⁷ AFST, P. Knežević, *Kratke povjesne crtice*, str. 8.

¹⁸ Nikola Veselčić, *Špionica u prošlosti i sadašnjosti*, Lukavac: HKD Napredak Lukavac, 2004, str. 34.

¹⁹ O tome bi u sljedećem (šezdesetom) broju časopisa *Bosna franciscana* trebao izaći moj rad "Ilija Boričić (1789-1840) prvi civilni učitelj prve pučke škole u Bosni i Hercegovini – revizija i nadopuna dosadašnjih istraživanja".

Szapari bojeći se da neće moći množtvu buntovnika odoliti sa svom svojom vojskom od Tuzle krene priko planine Preslice prama Doboju, neka je bliže glavnog drumu Sarajski-brodskog. Na tomu povratku buntovnici medju Gračanicom i Dobojem dne 7. kolovoza dočekaju u klancim Cesarovu vojsku okršaj se krvavi zametnu i 500 Cesarove vojske na mistu ostane mrtvi. – Dne 14. kol. turci posavski pobuniv se noćju navale na Gradačac, gdi je Zapovidnik posade bio poručnik Manojlović hrisćanin iz Austrije. Rečeni poručnik s posadom u noći iz Gradačca pobjegne u Šamac, na kom putu mnogo je Cesarovi vojnika poginulo, koji nisu bili pokopani nego su jim ptice i pašćad mrtve pojeli. Istog vrimenta u Šamcu bosanskom s malom posadom bio je poručnik Krnjić Hrisćanin iz Austrijske pokrajine. Ovi sa svojom posadom, i onim koji su iz Gradačca došli uskočili su na Parobrod austrijski u Šamcu slavonskom, i s tim su svoj život spasili.

U misecu Rujnu i to dne 12. ovog miseca veća sila vojske Cesareve upravom Generala Karla Beinerta napravi most od čunovā, pribrodu Savu i zauzme Šamac bosanski. Za tim jedan odiel iste vojske krene prama Gradačcu pod upravom Generala Keeza a drugi odiel uputi se priko Tolise niza Savu prama Brčkom. Gradački turci brez otpora pridali su se Cesarevoj vojski a Brčki posli žestokog kroz 6. sahti otpora zauzmu Cesarovci. General Beinert iz Brčkog krene prama Tuzli, a Tuzla se je jur bila pridala Generalu Szapariju koji je iz Doboja došao u Tuzlu. Beinert je pohodio i Bjelinju i Zvornik, pa se je s početkom studenog navratio u Djakovo i otišo je u Beč. Po njegovoj naredbi kiriaši vojnički dovezli su jedan top turski, koji je pria 112 /:kako svidoči na istom topoljevca imenom Kari, i od istog topa ovdi u Djakovu bila su salivena za Tuzlu kao što je rečeno dva zvona.

Posli zauzetja po Cesarovoj vojski Brčkog, Tuzle, Gračanice, Gradačca, Bjelinje i Zvor-

nika, u sva ta mista bijahu stavljene posade vojničke. Kapetan dakle koji je imao postaju reče: da imadu u Gračanici dva turska topa, i da će on činit neka od njia saliu zvona za obližnju župu katoličku u Špionici. Al se taj poso razvuče do miseca Rujna g. 1882.

(→45) i u ovom misecu Špionički župnik fr. Pavo Knežević dva topa turska dovuče u Djakovo da bi se od njija zvona salila. – Obadva topa teže kilo 568 = stari funtih 947 a naši okā 380. Buduć da je zvonoljevac djakovački umro topove sam ja fr. Martin Nedić poslao u Pečuh da se zvona od njia saliu. I saliveno je najveće na Počtenje S. Josipa teško stari funti 490 = okā 200, srednje funtih 303 = okah 120, najmanje funtih 148 = okā 60. Salivenja zvonā plaćeno je sa forintih 519 k. 18. Privoz topovā iz Djakova u Pečuh a odavle zvonā u Djakovo zasjeko je ktomu dodav ostali omanje troškova for. 31 kr. 91. Ukupna svota for. 551 kr. 9.

Dne 15. ožujka 1883. Priuzv. g. biskup Strossmayer zvona je blagosovio.

Metal topovā od kog su zvona salivena vriedi for. 507.

N. B. Veliko zvono po novoj mjeri teži kilograma 278. Srednje zvono kil. 178. Najmanje kil. 85.

***

Zapis fra Pave Kneževića

Autor drugog zapisa je fra Pavo Knežević, župnik u Špionici od 1876. do 1885. godine. Naslovljen je **Kratke povjesne crtice o župi Špionici** a nastao je krajem 1882. ili početkom 1883. godine. Rukopis sadrži osam stranica, započinje kratkom interpoliranom zabilješkom špioničkog kapelana fra Andrije Petrovića iz 1869. godine a završava dopisom o blagoslovu zvona Strossmayerovog tajnika Milka Cepelića od 15. ožujka 1883. godine. Tekst je u stvari kompilirao i kao kratku povijest župe naslovio špionički župnik fra Petar Ević 1935. godine, šaljući ga kao izvješće fra Martinu Nediću mlađem. No kako je iz teksta vidljivo, fra Petar je očigledno kori-

stio nekakav Kneževićev autentičan zapis. Ovu kompilaciju, ili možda i originalne za-bilješke, umalo *in extenso* koristio je Nikola Veselčić, vješto ih kombinirajući s drugim podacima u svojoj monografiji *Špionica u prošlosti i sadašnjosti* (Lukavac 2004). Kako se kroz cijeli Kneževićev tekst mogu naći razbacani sitniji podaci o Gračanici s kraja XIX. stoljeća, smatram da bi, prije prijepisa dijela koji se odnosi na topove, bilo dobro ovdje ih spomenuti i navesti.

Gradeći 1877. godine crkvu u Špionici, župnik Knežević pogodio se s majstorom Ilijom Egonjićem iz Pirote kod Travnika da će njega i pomoćnike (irgete) platiti u dukatima, odnosno grošima. No majstor se dosjetio nekakvoj smicalici te je u Gračanici mijenjao novac u osmanske papirne novčanice – kaime (koje su zbog inflacije i ekonomske krize stalno gubile vrijednost), te je na takav način radnicima isplaćivao manje dnevnice, na što su se ovi pobunili:

Kad sam s Neimarom Ilijom crkvu pred ljudima za 90 dukata i 50 irgeta pogodio, ovako smo ugovorili: Majstore Ilija! primi-ćeš prve pare dvadeset dukata groš esabile – Što i učinjeno bude – Ali moj majstor vi-djevši da na novcima zvekećim more dobiti što čini? Kad bih mu ja novce zvekeće dao, on ode u Gračanicu, te bijelu medžediju dade za 32 groša Kaime turske i tako majstorima dijeli. Što majstori kad su smotrili, nemognu trpiti, izađu pred mene i glasno reknu: "Paroče! ako ćeš nas ti plaćati i radi-ćemo". (str. 2)

Kako je riječ o 1877. godini i razdoblju velike nesigurnosti, župnik je strahovao od gračaničkog kadije koji mu je, izgleda, prijetio da će obustaviti gradnju crkve ili čak

i porušiti sagrađeno, te to u dva navrata i spominje:

[...] ja pomislim na orušine zovičkoga zida i na riječi kadije gračaničkoga, koji je rekao, da će ju srušiti, ali mu ne mogaše za rukom izaći [...] (str. 2) "Mora se ta crkva koja je među turskim selima srušiti." Čuvši ove riječi, tko da se ne ustuni? Ovakim sam smutnjama često napastovan bio [...] (str. 3)

Ipak, župnik razumije što je sila političkih prilika, a što ljudskost, pa ovim riječima bilježi pripadnike drugih vjera iz Gračanice koji su pomogli u izgradnji crkve:

Naravna zapovijed, a i Božja zapovijeda, da ljubimo naše bližnje, pa koga bili oni vjeroispovijedanja. Bog je svačiji. Dakle bila bi velika sramota, da sljedeće ne spomenem, koji su se darežljivim napram ovdašnjoj crkvi pokazali, kao što je Ibrahim efendija Muktić i brat mu Ganibeg, rođeni Gračanlije koji su ovoj općini dali šume i kamena toliko, da su preko 200 tovara kreča užegli. Isti su i japije davali, na čemu im ja ispred ove župe zahvaljujem. (str. 3-4)

Od pravoslavne braće prvi je Adži Spaso iz Gračanice koji je dao žuti dukat. Drugi je pak Niko Jevtić, koji darova u građu ove crkve 56 groša. (str. 4)

Inače, gračanički Muftići su u Špionici imali velike posjede, a starinom i kulu. Ibrahim-efendija je bio tuzlanski muftija još prije austrougarske okupacije, dok je Gani-beg kasnije bio dugogodišnji gradonačelnik Gračanice.²⁰ Spomenuti "Adži Spaso" je vjerojatno Hadži Spaso Hadžiste-vić, u to vrijeme bogati gračanički trgovac; Niko Jeftić je isto tako iz poznate i stare gračaničke trgovačke obitelji.²¹

²⁰ Esad Sarajlić, "Gračanlija Ibrahim ef. Muftić – tuzlanski muftija od 1876. do 1878. godine", *Gračanički glasnik*, godina XII, broj 25, maj 2008., str. 53-55; Omer Hamzić, Rusmir Djedović, Edin Šaković, Osman Puškar, *Svi naši načelnici: Čelni ljudi lokalne uprave u Gračanici 1868. – 2008.* (katalog izložbe), Gračanica, Bosanski kulturni centar, 2008., str. 36-37.

²¹ Omer Hamzić, "Gospodarske prilike u Gračanici za vrijeme Turske sa posebnim osvrtom na trgovinu i urbani razvoj", *Gračanički glasnik*, godina I, broj 2, novembar 1996., str. 24-25.

Kroz nabavku materijala za gradnju možemo vidjeti i imena dvojice trgovaca iz Gračanice i okolice, kao i to čime su trgovali:

Dao sam Osmi Nasiću iz Vranovića za stotinu jelovih greda dvadeset dukata. Dadoh za veliko gvožđe Stipi Ivaniševiću u Gračanici groša 1785. (str. 2)

Iz priloga koji će uslijediti vidjeti ćemo kako župnik fra Pavo Knežević donosi imena zapovjednika vojne postaje u Gračanici kao i kotarskih predstojnika u prvih pet godina okupacije. Zapovjednike vojne postaje bilježi ovako: 1. major **Alojzije Koler**, 2. "oberšter" **Smit**, 3. kapetan **Tavany**, 4. kapetan **Mihovil Kolarski** i 5. "oberlajtant" **Sablonski**. Kao kotarske predstojnike u Gračanici Knežević navodi: 1. **Kosta Gluhakov Pančevac**, 2. **Janko Kovačević**, 3. **Antun Županc**, 4. **Adolf Aralaica** i 5. **dr. Juraj Sladojević Senjanin**.²²

Majora Kolera Knežević spominje na još jednom mjestu:

*Godine 1879. mjeseca lipnja 24. ovu oskudnu župu pohodi general major **Karlo Kajzershajmb** putujući iz D. Tuzle, i to po nagovoru majora Alojzija Kolera stanujućeg u Gračanici – Koji, kad je došao, prvo je crkvu pohodio, koju vidjevši, iznenadi se, jer je bila neokrećena, a o žrtveniku ni govoriti neću jer ga nije ni bilo. (str. 4-5)*

Gradnju i opremanje crkve pomagali su i stranci, dobrostojeći stanovnici Monarhije, a posrednik u nabavci bio je **Karlo Palugyay**,

[...] lajtnant, koji je u vrijeme okupacije u Gračanicu dolazio [...] (str. 6)

Konačno, evo prijepisa cijelog teksta koji se odnosi na nabavku topova iz Gračanice i njihovog pretapanja u crkvena zvona:

(→7) *U ime Božje!*

Kad bi čovjek koju dobru, lijepu i nezaboravljivu uspomenu pod noge metnuo, nije vrijedan da živi, jer proti svakoj zaboravnosti ista se svijest naravna protivi. A da je to istina, potvrđuju nam i svjedoče iste nerazložite živine, koje su svojim gospodarima u svemu i na svaki mig poslušne. Dakle, poznavajući ja, mila i draga braćo moja, stanje ove oskudne i siromašne župe još od g. 1876., pak do god. 1882. u istinu vam velim, da sam mnoge privrtanije i promjene s vama zajedno pretrpio, na čemu Bogu sve-mogućem zahvaljujem, da sam živ ostao. I ovdje se mogu poslužiti s riječima Joba patrijarke, koji veli: "Život je ljudski na zemlji neprestana vojna."

Po ulasku Austro-Ugarskih četa u Bosnu prvog sam upoznao kao dobročinitelja Alojziju Kolera, majora, koji je prvi počeo raditi za dva topa nalazeća se u Gračanici i tako je hrabro i odvažno poslovao, da mu prilična nije bilo, ali je svaki čovjek starešinskoj vlasti podložan, kao što je i on, te tako na žalost moju premješten bude u Madžarsku, gdje se i sada nalazi. Lijepa mu hvala! Rečenom Koleru nastupi kao Stacions Komando oberšter Smith, i ovi je dosta za gore spomenutu stvar radio, ali radi političkih stvari nije mogao uspjeti. – Ovomu naslijedi za Stac.-kom. Kapetan Tavany, koji je isto radio i pod istog upravu dobio sam pismeno, da ću topove dobiti, ali se sva stvar raščini i tako na njegov i moj plan stvar ne izađe. – Četvrti u ovome protokolu mjesto zauzima g. kapetan Mihovil Kolarski koji je također za spomenutu stvar poslovao, ali na žalost mnogih prijatelja premješten bude u D. Tuzlu sa svojom kumpaniom gdje dugo nije bio, jer je nalog dobio, da u Rogaticu ide, gdje se i sada nalazi. Spomenutome Kolarskom naslijedi oberlajnt Sablonski 9. pješ. Pukovnije i tako po njegovoj sreći, a po

²² U dosadašnjoj literaturi nisu bila poznata imena kotarskih predstojnika u Gračanici prije mandata dr. Jurja Sladovića (koji se spominje i pod imenima Đuro i Georg); vidi: O. Hamzić, R. Djedović, E. Šaković, O. Puškar, *Svi naši načelnici*, str. 10-11.

mojoj želji, budu mi topovi predani 3. rujna 1882., koje sam ja 5. istog do u Djakovo u Slavoniji odpratio, a ondale su odpratiti u Pečuh, gdje se sada 3 zvona salivaju. Ali je kleta oskudnost svemu put.

(→8) prepriječila. Kroz ovo vrijeme bio je prvi kao predstojnik u Gračanici Kosta Gluhakov lajt. – Pančevac. Drugi Janko Kovačević. Treći Antun Županc. Četvrti Adolf Aralaica. Peti i najsretniji broj u ovome protokolu jest Dr. Juraj Sladojević Senjanin koji i danas sretno kotarom gračaničkim upravlja. Isti je za gore spomenute topove tako radio, da lako opisati ne mogu, nego iz dubljine srca vičem: da Otac nebeski još na mnogo ljeta zdrava i krepka njega uzdrži na korist Domu i Rodu, a osobito Carstvu svome! Živio, to je moja želja, živio! to je moja utjeha, koju ću utjehu do hladnoga groba na srcu nositi, a mlađi će isto u ovome, prem nevrijednome protokolu čitati.

Svima do sada izbrojitim lijepo i uljudno od strane ove obštine zahvaljujem i u napre-

đak se dobročiniteljskim desnicama preporučujem i jesam štovaoc

fra Pavle Knežević, župnik.

*

“Dne 15. ožujka 1883. blagoslovio je i posvetio je preuzvišeni g. biskup bosansko-djakkovački i sriemski Josip Juraj Strossmayer četiri nova zvona saljana po pečujskom zvonoljevцу Ivanu Rupprechtu i to tri za župu Špionicu u Bosni od kojih je najveće teško 278 klgrama u čast sv. Josipa, srednje teško 170 klgrama na čast i slavu Bl. Djevice Marije, a najmanje teško 83 klgrama u počast sv. Petra i Pavla i napokon četvrto zvono za župu semeljačku teško 58 kilograma na slavu i poštenje sv. Josipa.”

Da je ovaj izvadak sa svojim izvornikom nalazećim se na 79. strani knjige biskup. blagoslova skladan i točan

svjedoči

Milko Cepelić

bisk. tajnik

U Djakovu dne 15. ožujka 1883.

SUMMARY

TWO NOTES FROM THE ARCHIVE OF THE FRANCISCAN MONASTERY IN TOLISA ON OLD CANNONS FROM GRAČANICA

The archive of the Franciscan Monastery in Tolisa houses two documents concerning the fate of two cannons found in Gračanica during the Austro-Hungarian occupation. The author of the first document is Fra Martin Nedić (1810-1895), who left a note about the cannons of Gračanica in his extensive manuscript miscellany called “Prolokol”. The second note comes from Fra Pavo Knežević (1843-1896), who served as a parish priest in Špionica from 1876 to 1885. His record was compiled in 1935 by the parish priest of Špionica, Fra Petar Ević (1890-1985), in a text titled “Brief Historical Notes on the Parish of Špionica.” According to these records and auxiliary literature, after the Austro-Hungarian army occupied Gračanica, they found two cannons which were promised to the priest in Špionica for the purpose of casting bells. Fra Pavo Knežević describes his attempts and eventual success in acquiring the cannons, which were then sent by Fra Martin Nedić to Pécs, where three bells for Špionica were cast from them: a large one weighing 278 kilograms, dedicated to St. Joseph, the patron saint of the parish; a medium one, dedicated to the Blessed Virgin Mary, weighing 170 kilograms; and a small one, weighing 83 kilograms, dedicated to the Holy Apostles Peter and Paul. From the remaining material, a small bell for the parish in Semeljci, weighing 58 kilograms, was also cast. During the First World War, in 1916, the large and small bells were confiscated from the parish of Špionica to be melted down into cannons.

